

نیم نگاه

رسم میهمان‌نوازی در هامون برچیده شد

بابک رحیمیان | سال‌هاست که روستاهای مرزی سیستان به دلیل خشکی تالاب بین‌المللی هامون و افزایش ریزگردها یکی پس از دیگری در حال خالی شدن است، مردم خانه‌های خود را در روستاها رها و به شهرها مهاجرت می‌کنند، بیشتر اهالی که شغلشان کشاورزی و صیادی بوده، شغل خود را از دست داده‌اند.

برای زیستن در کنار هامون باید مقاومتی دوچندان پیشه کرد مانند عشایر و شترها که سختی را به جان خریده‌اند و همچنان با خشم طبیعت کنار آمده‌اند.

هامون که روزگاری نه چندان دور نیازهای سبزش بیش از ۱۲۰هزار گاو سیستانی و گله‌های بزرگ شترها را تغلیف می‌کرد حالا دیگر رسم میهمان‌نوازی را کنار گذاشته و مجبور است تمامی میهمان‌هایش را از خود دور کند.

بسیاری از شترداران که این روزها برای تغلیف دام خود در مضیقه هستند چاره‌ای جز روانه کردن شترها به بستر هامون ندارند تا شاید اندک خار خشکی را برای زنده نگه داشتن سرمایه خود در این تالاب تفتیده جست‌وجو کنند، اما غافل از اینکه این اقدام آسیب‌های جبران‌ناپذیری به محیط زیست و سایر هموطنان وارد می‌کند.

متأسفانه از اواخر سال ۱۳۹۹ تاکنون و پس از آب‌گیری بند انحرافی کمال‌خان در افغانستان هیچ آبی از طریق رودخانه هیرمند وارد تالاب بین‌المللی هامون نشده است. عدم آب‌گیری، چرای بیش از حد دام و تردد وسایط نقلیه در بستر تالاب بین‌المللی ها مون، پوشش گیاهی به ویژه در حاشیه جنوبی هامون صابوری را از بین می‌برد.

چرای دردرسراز

چرای بی‌رویه شتر در بستر خشک تالاب، آسیب‌زاتر از حضور سایر دام‌هاست زیرا وزن زیاد این گونه حیوانی و تردد دسته‌جمعی کاروان‌ها موجب کوبیده شدن خاک، از بین رفتن ریشه گیاهان مقاوم و تخریب کامل پوشش گیاهی می‌شود و حذف این پوشش، کانون‌های گرد و غبار را گسترش می‌دهند. اندازه‌گیری‌های ایستگاه‌های پایش هوا در زابل و زهک نشان می‌دهد در سال‌های اخیر، همزمان با خشکی کامل تالاب بین‌المللی هامون، شاخص آلاینده‌های گرد و غبار در برخی روزها تا ۲۰ برابر حد مجاز افزایش یافته‌است، کارشناسان این پدیده را نتیجه هم‌افزایی کاهش حقبه، تخریب پوشش گیاهی و تردد شترها در بستر تالاب می‌دانند.

این روزها چرای شترها به یکی از چالش‌های پایدار محیط زیستی منطقه سیستان تبدیل شده است؛ معضلی که از کمبود آب و فشار معیشتی عشایر آغاز می‌شود و به نابودی مختصر پوشش گیاهی باقیمانده و تشدید گرد و غبار می‌انجامد.

ممنوعیت حضور شترها در این تالاب موضوع جدیدی نیست، اما با وجود خشکی این تالاب، باز هم شترها به عنوان میهمان ناخوانده به‌ناچار و به علت نداشتن غذا، مجبور به حضور در همین بستر خشک هستند که سبب تشدید ریزگردهای می‌شود. خشک شدن تالاب هامون به معضلی برای دامداران منطقه تبدیل شده به طوری که برای نگهداری از گوسفندان و گاوهای خود با مشکل مواجه شده‌اند، برای این منظور ورود کاروان‌های شتر به بستر تالاب هامون ممنوع شده اما متأسفانه همچنان شاهد ورود تعداد زیادی شتر به تالاب هستیم و شتردارها بدون توجه به تذکر دامداران، شترهای خود را برای چرا به بستر هامون می‌برند.

در حالی که دامداران می‌گویند شترها به علت داشتن گردن بلند، همه سرشاخه‌های درختان گز را می‌خورند، درختانی که برای مقابله با گرد و غبار بستر تالاب کاشته شده‌اند، حتی ادرار این حیوان موجب می‌شود خاک زمین سفت شود و این مسئله زایش را از خاک می‌گیرد، علاوه بر این، قدم گذاشتن شتر بر بستر تالاب خشک و بی‌آب هامون موجب می‌شود خاک‌های خشک شده به هوا بلند شوند و معضل گرد و غبار را چند برابر کنند.

جدول ۹۳۹۵

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱															
۲															
۳															
۴															
۵															
۶															
۷															
۸															
۹															
۱۰															
۱۱															
۱۲															
۱۳															
۱۴															
۱۵															

رویکرد جدید گردشگری ایجاد توازن میان توسعه اقتصادی، پایداری زیست محیطی و عدالت اجتماعی است

گردشگری سبز؛ نماد گردشگری مسئولانه

■ گردشگری سبز از چه سالی در ایران آغاز شده است؟

مفهوم گردشگری سبز به‌صورت رسمی و ساختارمند، همزمان با طرح مباحث توسعه پایدار در اسناد ملی، از اواخر دهه ۱۳۷۰ و اوایل دهه ۱۳۸۰ وارد ادبیات مدیریتی و دانشگاهی کشور شد.

در گام نخست، اقدام‌های انجام شده بیشتر نظری، پژوهشی و سیاست‌محور بود؛ از جمله برگزاری همایش‌ها، تدوین مقالات علمی، طرح مباحث اکوتوریسم در دانشگاه‌ها و ورود مفاهیمی مانند حفاظت از منابع طبیعی، مشارکت جوامع محلی و ظرفیت برد محیطی به ادبیات گردشگری کشور. در این مرحله، فاصله محسوسی میان «گفتمان» و «عمل» وجود داشت، اما می‌توان گفت گردشگری سبز از اواخر دهه ۱۳۸۰ و به‌ویژه دهه ۱۳۹۰ به‌تدریج وارد مرحله اجرایی محدود و پراکنده شد. نمونه‌هایی مانند توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی، توجه به معماری بومی، تلاش برای کاهش مصرف انرژی و آب در برخی تأسیسات گردشگری و مشارکت جوامع محلی در مدیریت مقاصد طبیعی، از مصادیق این مرحله هستند.

■ تا چه میزان به رعایت استانداردهای محیط زیستی در هتل‌های کشور توجه شده است؟

در سال‌های اخیر توجه جدی‌تری به استانداردسازی هتل‌ها شده است. یکی از این اقدام‌های مهم، تدوین استاندارد تعیین معیار مصرف و برچسب انرژی ساختمان هتل‌هاست که توسط کمیته ملی طبیعت‌گردی و گردشگری سبز وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، با مساعدت و همراهی کمیته گردشگری و هتلداری سبز، ذیل انجمن مدیریت سبز ایران شروع شده و هدفش کاهش مصرف انرژی، بهینه‌سازی عملکرد محیط‌زیستی و کمک به منابع طبیعی است. این پروژه در فاز مطالعاتی انجام شده و قرار است در ۱۰۰هتل با اقلیم‌های مختلف کشور اجرا شود.

علاوه بر این، برنامه برچسب سبز هتل‌ها نیز به‌صورت ملی برگزار شده است که معیارهایی مانند مصرف بهینه آب و انرژی، مدیریت پسماند و ارتباط با جامعه محلی را ارزیابی می‌کند و به هتل‌های پایبند به استانداردهای محیط زیستی جایزه می‌دهد. تاکنون استانداردسازی به شکل استانداردهای انرژی و برچسب مصرف هتل سبز در ایران شروع شده و قابل اجراست، اما هنوز یک الزام قانونی سراسری برای همه هتل‌ها (به خصوص قدیمی‌ترها) به شکل کامل اجرایی نشده است. در حال حاضر این اقدام‌ها بیشتر تشویقی و پروژه‌ای بوده و در حال گسترش‌اند.

در همین راستا در مرحله نخست این طرح تشویقی و جایزه‌محور، چند هتل در شهرهای نوشهر و بابلسر از استان مازندران به‌عنوان نمونه‌های موفق انتخاب شده‌اند. حدود ۵۵هتل از ۱۵ استان مختلف و حتی از منطقه آزاد کیش برای کسب برچسب سبز ملی ارزیابی شده‌اند، یعنی این برنامه در سطح کشور در حال اجراست، هر چند

گردشگری سبز؛ نماد گردشگری مسئولانه

هنوز همه هتل‌های قدیمی در آن مشارکت نکرده‌اند. در حال حاضر برنامه‌های استانداردسازی و گردشگری سبز به‌صورت پروژه‌های انتخابی و تشویقی اجرا شده‌اند که نمونه‌هایی از موفقیت آن‌ها در مازندران، کیش و دیگر استان‌ها (حدود ۱۵ استان) دیده می‌شود؛ اما هنوز پوشش کامل سراسری برای تمامی هتل‌های با عمر بیش از ۵۰سال به‌صورت اجباری نه تنها در ایران، بلکه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه نیز وجود ندارد.

■ برای توسعه فرهنگ گردشگری سبز چه اقدام‌هایی انجام شده و متولی آن کیست؟

برای توسعه فرهنگ گردشگری سبز در ایران، اقدام‌ها به صورت پراکنده، ناپیوسته و اغلب پروژه‌محور انجام شده که از جمله این اقدام‌ها می‌توان به برگزاری همایش‌ها و نشست‌های تخصصی، تولید محتوای آموزشی محدود و اجرای طرح‌های آموزشی مقطعی در مقاصد طبیعی اشاره کرد. در سال‌های اخیر، بخشی از فرهنگ‌سازی به‌صورت غیررسمی و از پایین به بالا توسط فعالان بخش خصوصی، انجمن‌های مردم‌نهاد، راهنمایان گردشگری و برخی بهره‌برداران از طریق آموزش گردشگران و ترویج رفتارهای مسئولانه انجام شده است، اما دامنه اثر این تلاش‌ها به دلیل محدودیت- نبود دستورالعمل‌های الزام‌آور و منابع مالی برای ایجاد یا اصلاح- نتوانسته به یک جریان فراگیر تبدیل شود.

از نظر نهادی، متولی مستقیم و اصلی گردشگری سبز وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی است؛ اما واقعیت این است که فرهنگ‌سازی در این حوزه ذاتاً فرابخشی است و بدون همکاری مؤثر نهادهایی مانند سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت آموزش و پرورش، رسانه‌های عمومی، شهرداری‌ها و نهادهای محلی به نتیجه نخواهد رسید. در حال حاضر، یکی از چالش‌های اصلی، ابهام در تقسیم‌نقش‌ها و مسئولیت‌ها و نبود یک مرجع هماهنگ‌کننده واحد است.

تجربه نشان داده فرهنگ گردشگری سبز نه با دستورکارهای اداری، بلکه با آموزش مستمر، حضور فعال رسانه‌ها، مشارکت جوامع محلی و الگوهای موفق عملی شکل می‌گیرد. تازمانی که گردشگران، کارکنان تأسیسات گردشگری، بهره‌برداران و مدیران محلی به این باور مشترک نرسند که حفاظت از محیط زیست به نفع همه است، نمی‌توان انتظار داشت گردشگری سبز به یک رفتار عمومی تبدیل شود.

■ تا چه میزان کارکنان اماکن اقامتی و گردشگری در این راستا آموزش دیده‌اند؟

در ارزیابی میزان موفقیت ما در آموزش نیروهای انسانی تأسیسات گردشگری و گردشگران در حوزه گردشگری سبز، باید صادقانه گفت اقدام‌های انجام شده هنوز با سطح مطلوب و مورد انتظار فاصله دارد. هر چند در سال‌های اخیر، تلاش‌هایی در قالب دوره‌های آموزشی

کوتاه‌مدت، کارگاه‌های تخصصی، دستورالعمل‌های محدود و آموزش‌های ضمن خدمت انجام شده، اما این آموزش‌ها فراگیر، مستمر و نظام‌مند نبوده‌اند.

در بخش نیروی انسانی اماکن اقامتی، بیشترین آموزش‌ها معطوف به موضوعاتی مانند کاهش مصرف انرژی و آب، مدیریت پسماند، استفاده محدود از مواد شیمیایی و رعایت اصول بهداشت محیط بوده است.

اقدام‌ها در حوزه آموزش گردشگران نیز بیشتر جنبه اطلاع‌رسانی و توصیه‌ای داشته است و این رویکرد در برخی مقاصد طبیعی منجر به کاهش تخریب آشکار، افزایش حساسیت گردشگران نسبت به محیط و همکاری نسبی در حفظ پاکیزگی مناطق شده، اما به دلیل نبود برنامه آموزشی منسجم، اثر آن پایدار و عمیق نبوده است. از نظر جغرافیایی می‌توان گفت استان‌هایی مانند یزد، کرمان، اصفهان، خراسان رضوی، مازندران و فارس به‌صورت نسبی پیشروتر بوده‌اند؛ به‌ویژه در حوزه اقامتگاه‌های بوم‌گردی و برخی هتل‌های شاخص. در این استان‌ها، ترکیب آموزش نیروی انسانی، مشارکت جوامع محلی و تجربه عملی، نتایج ملموس‌تری نسبت به سایر مناطق داشته است.

■ برای اجرای گردشگری سبز کدام استان‌ها پای کار هستند؟

در حال حاضر، اجرای گردشگری سبز در ایران به‌صورت یکپارچه و سراسری در هیچ استانی محقق نشده است، اما می‌توان گفت برخی استان‌ها به دلایل طبیعی، مدیریتی یا حضور فعال بخش خصوصی، پیشروتر و جدی‌تر از سایر

مناطق وارد این مسیر شده‌اند.

از جمله استان‌های شاخص می‌توان به یزد و کرمان اشاره کرد که به‌ویژه در حوزه اقامتگاه‌های بوم‌گردی، معماری سازگار با اقلیم، مدیریت مصرف آب و مشارکت جوامع محلی تجربه‌های قابل قبولی دارند. محدودیت منابع طبیعی در این استان‌ها، خود به عاملی برای حساسیت بیشتر نسبت به پایداری تبدیل شده است.

اصفهان و فارس نیز در برخی مقاصد فرهنگی- طبیعی، تلاش‌هایی در راستای تلفیق گردشگری فرهنگی با رویکردهای محیط زیستی داشته‌اند؛ هر چند این اقدام‌ها هنوز پراکنده است، اما نشان‌دهنده شکل‌گیری یک درک مدیریتی در بخشی از بدنه گردشگری این استان‌هاست. در مازندران و گیلان و با وجود فشار بالای گردشگری انبوه، نمونه‌هایی از گردشگری سبز در قالب بوم‌گردی‌های استاندارد، تورهای طبیعت‌گردی مسئولانه و برخی پروژه‌های کوچک مقیاس مشاهده می‌شود. چالش اصلی در این استان‌ها، تبدیل تجربه‌های موفق محدود به سیاست‌های فراگیر است.

استان‌هایی مانند خراسان رضوی، سیستان و بلوچستان و هرمزگان نیز ظرفیت بالایی برای توسعه گردشگری سبز دارند و در برخی نقاط، اقدام‌های امیدوارکننده‌ای آغاز شده است به‌ویژه در حوزه گردشگری جامعه‌محور، کویری استاندارد، تورهای طبیعت‌گردی مسئولانه و برخی پروژه‌های کوچک مقیاس مشاهده می‌شود. چالش اصلی در این حال، این ظرفیت‌ها هنوز به طور کامل بافعل نشده‌اند.

در مجموع می‌توان گفت گردشگری سبز در ایران بیشتر به‌صورت جزیره‌ای و وابسته به افراد، پروژه‌ها یا مناطق خاص در حال اجراست، نه به‌عنوان یک سیاست الزام‌آور استانی یا ملی. عبور از این وضعیت، نیازمند اراده مدیریتی، چارچوب‌های قانونی مشخص و حمایت هدفمند از سرمایه‌گذاری‌های پایدار در استان‌هاست. اگر گردشگری سبز به‌عنوان یک الزام حرفه‌ای و فرهنگی پذیرفته شود، می‌تواند هم موجب توسعه اقتصادی صنعت گردشگری و هم حفاظت از محیط زیست کشور شود. اما تا زمانی که نگاه مدیریت توسعه‌ای و زیست محیطی توأمان نباشد، هز نه‌های اکولوژیکی توسعه گردشگری بالا خواهد بود و سرمایه‌های طبیعی کشور در معرض تهدید قرار می‌گیرند.

■ چه الزاماتی در این ارتباط باید در دستور کار قرار گیرد؟

گردشگری سبز دیگر یک مفهوم انتخابی یا لوکس نیست؛ بلکه یک ضرورت راهبردی برای حفظ محیط زیست، توسعه پایدار صنعت گردشگری و تضمین فقه‌نسل‌های آینده است.

در این باره باید نهادهای‌سازی و سیاست‌گذاری فراگیر، مدیریت ظرفیت و حفاظت از مقاصد، آموزش مستمر نیروی انسانی و گردشگران، مشارکت جوامع محلی، نظارت و پایش مستمر، استفاده از فناوری و نوآوری و فرهنگ‌سازی به‌صورت منظم و در برنامه‌ای بلندمدت در دستور کار قرار گیرد.

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	س	ی	د	س	ی	د	ی	ک	ی	ک	ی	د	س	ی	د
۲	ب	ا	م	ل	م	و	ک	ی	م	و	ک	ی	م	و	و
۳	ا	ب	ی	ا	ی	ا	ی	ا	د	ر	م	ی	ا	د	ر
۴	م	ی	ا	ب	ی	ا	د	ر	م	ی	ا	ب	ی	ا	د
۵	ل	م	و	ک	ی	م	و	ک	ی	م	و	ک	ی	م	و
۶	س	ی	د	س	ی	د	ی	ک	ی	ک	ی	د	س	ی	د
۷	ا	ز	ن	م	و	ک	ی	م	و	ک	ی	م	و	ک	ی
۸	ی	ا	ز	ن	م	و	ک	ی	م	و	ک	ی	م	و	ک
۹	ا	ی	د	ر	م	ی	ا	د	ر	م	ی	ا	د	ر	م
۱۰	م	ی	ا	ب	ی	ا	د	ر	م	ی	ا	ب	ی	ا	د
۱۱	ر	م	ی	ا	ب	ی	ا	د	ر	م	ی	ا	ب	ی	ا
۱۲	د	ر	م	ی	ا	ب	ی	ا	د	ر	م	ی	ا	ب	ی
۱۳	ی	ا	ز	ن	م	و	ک	ی	م	و	ک	ی	م	و	ک
۱۴	س	ی	د	س	ی	د	ی	ک	ی	ک	ی	د	س	ی	د
۱۵	ب	ا	م	ل	م	و	ک	ی	م	و	ک	ی	م	و	و

– قابل رؤیت – منتهی شده ۱۵، درخت تسبیح – این منطقه

دربرگیرنده سه کشور سوئد، نروژ و دانمارک است

■ عمودی

۱. از لبنیات – نوعی سخت‌چوب تیره‌رنگ یا سیاه و مقاوم با چگالی نسبتاً بالا- صندلی ۲. آبادانی – قرص خواب – خاک کوزه ۳. راه رفتن – فرمان توقف – بز کوهی – سرمایه جاودانی ۴. صوت ندا – عضو مجلس سنا – سخن گفتن ۵. ویتامین جدولی – نت منفی – تعجب خانمانه – کمیته جهانی ضد‌دوپینگ ۶. از انگشتان دست – متکا ۷. خط نصف‌کننده زاویه – چندوجهی – سرنیزه ۸. سخن و گفته – طریقه- حیوان بیمار – نظرات انتخاباتی ۹.نت منفی- سلول عصب – نکته‌سنج ۱۰. مرام‌نامه – بی‌پندوبار ۱۱. هزار – شانه – پروردگار- بیماری ۱۲. چیره‌شونده – ماده‌ای لزج و چسبنده که از جوشاندن استخوان در آب بدست می‌آید- ۳کیلوگرم

■ افقی

۱. لقبی که به امام خمینی (ره) بنیان‌گذار جمهوری اسلامی

ایران داده‌اند – بالای مجلس ۲. از حشره‌کش‌ها – بلیغ –

صدای لک‌لک ۳. مرموز – بی‌عیب و نقص – مجاز شرعی ۴.

حرف فاصله – بیماری مسری چند سال پیش جنوب شرق آسیا – آوای دردمندی – لحظه ۵. قوت لایموت – برادر حضرت موسی(ع) – قوم اسلاو ۶. موی گردن شیر و اسب – بزرگ‌ترین و پرجمعیت‌ترین شهر سوئیس – بطن ۷. پارک است و کتابی از سعدی – ابزار گرمایشی ساختمان – دل‌آزار کهنه ۸. پیمان ناقتلا – عزیز عرب – گرداگرد دهان – سرگروه ۹. آزاد – منفذ – واحد حمل و نقل ارتش ۱۰. طایفه‌ای در هندوستان – ضربه‌ای در والیبال – حرف دوم یونانی ۱۱. واحد اختلاف پتانسیل الکتریکی – ماه چهارم میلادی – خشک‌مزاج ۱۲. اندک – از لوازم سرمایشی – دنیا آوردن – غوزه پنبه ۱۳. کلاهبردار – باقی گذاردن – عضو ترشح هورمون در بدن ۱۴. برگزیده

طراح: محمدرضا علی‌زاده zadehalireza@gmail.com